

Bəllidir ki, hər xalqın öz poeziyası, öz poetik yaradıcılığı var. Azərbaycan xalqı da özünəməxsus poeziya yaradıcılığı ilə dünyanın diqqət mərkəzindədir. Xalqımızın istedadlı qələm sahibləri insan həyatında dönüş yaradan adı və qeyri-adi prosesləri öz poeziyalarında geniş xarakterizə edir, düşündürücü ovqat yaradırlar. Bu yazıda ənənəvi xalq dilində şeir yazan Heydər Türkoğlu yaradıcılığından bəhs edəcəyəm.

Əlbəttə, Heydər Türkoğlu Azərbaycan xalqının ədəbi təfəkküründə poeziyanın əsas prioritet olduğunu yaxşı bilir. Bu üzdən özü də şedevr şeirlər yazır, solğun duyğulara diri əhval verir, ilmərlə könül duyğuların hopdurur.

Səmimi deyək ki, illər əvvəl tanıdığımız, şəxsiyyətinə və yaradıcılığına hörmət etdiyimiz Heydər Türkoğlu öz kövrək və səmimi hisləri ilə bədiü düşüncəyə rəng qatmağı ustalığıla bacarır. Biz onun ilk şeirlərini oxuyanda anlamışdıq ki, o, poeziyaya özünəməxsus yolla gəlib...

İlk olaraq Heydər Türkoğlunun qısa tərcümeyi-halı ilə tanış olaq: Səfiquliyev Heydər Qurban oğlu 15.01.1963-cü ildə Dərələyəz mahalının Əzizbəyov rayonunun Gabud kəndində anadan olmuşdur. 1970-ci ildə Gabud kəndində 1-ci sinfə getmiş, 1975-1980-ci illərdə Dərələyəz mahalının Yeqeqnadzor rayonunun Qovuşuq kəndində yaşamış və Qovuşuq kənd orta məktəbini bitirmişdir. 1981-1983-cü illərdə hərbi xidmətdə olmuşdur. Xidmət etdiyi diviziya-da gülüş üzrə bütün çəkilərdə (obsalyut çəkiddə) çempion olmuşdur. Müəyyən dövrlərdə fərqli yığma komandalarda gülüşmüş, SSRİ idman ustalığına layiq görülmüşdür. Humanitar fakültəni bitirərək, hakim, məşqi titulu qazanmış və ictimai cəmiyyət yaratmaq hüququna nail olmuşdur. 1984-cü ildə Sankt-Peterburq şəhərində Neqliyyat Universitetinə daxil olmuş, 1989-cu ildə də həmin universiteti bitirmişdir. Universiteti bitirdikdən sonra öz ixtisası üzrə Rusiyada və Azərbaycan Demir Yollarında müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir.

Ailəlidir, 2 övladı var. Qızı Azərbaycan Dillər Universitetini, oğlu isə bakalavr təhsilini Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində bitirmiş, xaricdə magistratura təhsilini davam etdirməkdədir. Bəli, bu qısa xarakteristikada mən Heydər Türkoğlu şəxsiyyətini və yaradıcılığını tam ifadə edə bilmərəm. Oxuculara bəlli olsun deyə, həyat yolu barədə qısa məlumat verdim.

Səmimi deyim ki, Heydər Türkoğlu əsl şairdir, yaradıcılığı mövzu etibarilə müxtəlifdir. Onun əsasən lirik-ictimai şeirləri ədəbi çaları ilə diqqəti daha çox çəkir. Bəlkə də heyatsevər şair zamanı insan həyatında qabarıq meyllər yaradan səbəb kimi xarakterizə etdiyi üçün biz bu prosesin fərqli təzahürələrini poetik səmtlərdə axtarıq...

Son illər məzmunlu, poetik, qismən də fəlsəfi salxarı olan şeirlər demək olar ki, çox az yazılır. Bu, ya onunla əlaqədardır ki, mühit poeziyaya sadəcə önəm vermək gücünü itirib, ya da şeir hər kəsin altına girə biləcəyi yük deyil. Heydər Türkoğlu üçün isə şeir müqəddəs, poeziya müqəddəslik simvoludur. Elə buna görə də onun sistemli yanaşdığı mövzular oxucu marağına səbəb ola bilər. Fikrimizi isbat etmək üçün Heydər Türkoğlunun aşağıdakı şeir parçalarını təhlil edək.

Bu gediş yamanca qorxudur mənə, Deyəsən, bəndəni zaman deyir. Mələk sifətini şeytan donunda Görəndə, insana güman dəyir.

Bu nümunədə süjet xətləri həyatdan, taledən qaynaq götürür. Müəllif qaynar ilhamı

Fərqli gəlir bir-birindən bəd illər, Yağlanır, ballanır yalançı dillər. Qarışandan bir-birinə fəsilər, Dağlara qar yağır, duman dəyir.

Üzülür adamın ayağı yerdən, Heç nə anlamırsan xeyirdən, Şərdən. Arvad da gileyli dolanır ərddən, Türkoğlu, dərd çəkmə, dövrən dəyir.

Heyatı poeziyanın özü kimi diqtə edən Heydər Türkoğlu şeirlərində ən çox ədəbi salxara diqqət yetirir, oxucunu bu sistemdə maraqlı süjet xətləri ilə üz-üzə qoyur. Onun yuxarıdakı "Dəyişir" adlı şeirində bunu aydın görmək mümkündür. Şeirdə ənənəvi mahiyyət bir daha bədiü müstəvidə çözüdür - yeni, dövrən, insan, zaman fərqli səmtlərdə qərar tutub, heyat, insan dəyişib. Bəs buna nə zəmin yaradır? Müəllif özü bu suala şeirdə cavab verir: Türkoğlu, dərd çəkmə, dövrən dəyir. Dövrənin dəyişdiyi insan da təbiü ki, saxta şəkildə xarakterizə olunur, ona kimsə inam və etibar etmir. Babək pay saxladı cəsəretindən, Böldülər, çoxusu yaltağa düşdü. Nə fayda, onlar da hünər zamanı

Baş ola bilmədi, ayağa düşdü. Duymayan tarixin ixtiyarını Çəkmedi Vətənin intizarını. Bir yol eşitmədi Şəhriyarını, Yüz yol lənətlənib qınağa düşdü. Bu şeir parçalarında da mövzu eyni, qənaət eynidir - yeni, heyat, insan dəyişdikcə yaşamanın mahiyyəti dəyişir, günaha zəmin yaradan hallar artır. Bu da cəmiyyət üçün böyük fəlakətdir. Heydər Türkoğlunun şeirdə eyham vurduğu məsələ məhz budur.

Vədəsində gəlsə haqq sözün dilə, Alçalıb barışma haqsızlıq ilə. Ay Heydər, qisməti Allahdan dilə, Tanı verən paya söz ola bilməz. Burada da müəllif mövzuya eyni ovqatı bəxş edib, oxucunu toxunduğu hissələrin əhatəsinə çəkməyi bacarıb. Şeiri oxuduqca bəlli olur ki, insan yadlaşmış, bütün niyyətlər nəfsidir, insan yalnız Allahdan nicat diləməlidir. Şeirin və müəllifin təbircə desək, bu, bir Qiyamət əlamətidir.

Dağlar, qaygınızı çəkə bilmədim, Vədəsiz çiçəyini soldu, darıxdım. Vaxtında dərmedim duyam ətrini, Günəş ləçəklərin yoldu, darıxdım. Bu nümunədə süjet xətləri həyatdan, taledən qaynaq götürür. Müəllif qaynar ilhamı

ilə hissələrini cilalayib, poetik cəhdlərini xoşovqat missiya kimi diqqətə çəkib. Burada bir təəssüf, bir nigaranchılıq meğzi də aşkar diqqət çəkir. Nə durmusan boynu bükük, Budaq üte qonan bülbül?! Açılmayıb çiçəklərin, Qəlbim oldu viran, bülbül.

"O taylı, bu taylı Azərbaycanam"

İstedadlı şair Heydər Türkoğlu yaradıcılığına qısa baxış

Arxamızda görünməyən kölgələr Dost adıyla işə saldı əməlin, Susmuşuq, bəlalər olacaq, bilin.

Türkü yıxmaz saxta sözlər, təriflər, İllərlə düşməne sinə gəriflər. Çıxsin aramızdan, getsin həriflər, Türkoğlu, qardaşdan üzümzə əlin, Susmuşuq, bəlalər olacaq, bilin.

"Bilin" adlı şeirində də Heydər Türkoğlunun ənənəvi missiyası diqqət çəkir. O, eyni mövzulara müasir yanaşır, heyat və tale kimi anlayışlara qabarıq münasibət bəsləyir, həyatı bir tale məsələsi kimi xarakterizə edir. İstedadlı şairin gəldiyi qənaət doğru məntiq verir. O, nankor, əslini danan insanlarla bir süfrədə oturmağı, arxada görünməyən kölgələri hazır yeyən tiplər kimi verir, hər kəsi belə bədxahlardan uzaq durmağa çağırır. Sənin səsin el səsidir, Ulu Türkün nəresidir. Əyrləri kəsəsidir, Haray eyle hər an, dilim.

Bu nümunədə Heydər Türkoğlunun öz heyat aynasında var-gəl edən hislərə şahidlik edirik... O, əyrləri kəsən heqiqətin carçısı olduğu üçün oxucunu özünə inandırır və onu öz arxasına aparır.

Türkoğlu, nəşinin daşından yayın, Kütbeyin adamın başından yayın, Alçaq süfrəsinin aşından yayın, Haramı qabından silənə kimi. Haramın halallıqdan uzaq bir vərdis olduğu təqdir edən Heydər Türkoğlu öz "lirik mən"ini mətin, cəsur obraz kimi təqdim edir və hər kədə belə mətin bir "mən" yaratmağa çalışır. Yuxarıdakı nümunələrdə onun bitkin vətəndaşlıq yangısı aydın görünür. O, sosial çətinliklər qarşısında aciz qalan insanın dəyişmə ehtimalının çox böyük olduğu qənaətindədir və belələrindən daim uzaq durmağı tövsiyə edir. Dərələyəz ləl yatağım, cövherim, Həm yerim, həm göyüm, ad-sanim idi.

Ruhun cana qovuşduğu o məkan Qiblem, səcdəgahım, gümanım idi. Burada bir Vətən məfhumu aşkardır. Heydər Türkoğlu nikbin baxışları ilə oxucuda yurd sevgisi artır, onu bir parça torpaq uğrunda odlu mübarizələrə səsləyir. Vətənin bir cövher, bir ləl və bir ad-san olduğunu deyən istedadlı şair onun uğrunda can fəda etməyi də bir şərəf hesab edir. Şeytanlar qəlbində yuva salacaq, Gələndə dilinə yalanlar, oğul. Yadlar yol salacaq ömür bağından, Edəcək tarimar, talanlar, oğul.

Bu şeirdəki məsləhət, öyüd-nəsihət əslində, hər kəsə ünvanlanıb. Müəllif hər sözünü sanki bir heyat dastanı kimi təqdim edib və hislərində çirpən heyat yangınları, tale ağrı-acılarını, hətta sevgi-kəder notlarını yaxıcı hala salıb. İlk baxışdan kövrək təbəssümdə görünən bu misralar əslində, içində acı bir

heyat, rəngsiz bir tale vulkanı çirpən poetik hislərdir. İstedadlı şair Heydər Türkoğlunun dəyişmələri də arasıra diqqətimizi çəkir. Onun Şeyyad Sərrafla qabaq-qarşı söyləmələrindən birinə diqqət kəsilək: **Şeyyad Sərraf:** Təbiətin qanunudu, çox ağac Çiçəkləse, gözləmə ki, bar olur. Dediyni öz xeyrinə danışsan, Elə bilmə eşitməyən kar olur.

Heydər Türkoğlu: Bir zamanlar nakam bir eşq yaşadım, Qısqda xəstə istədiyi nar olur. Hicran çəkdim, qəm kəmərin qurşadım, Bundan belə heyat mənə zor olur. **Şeyyad Sərraf:** Su quruyun arxa bir də gələr su, Pöhrələner çayır, çəmən, qızılgül. Bülbül oxur, səhər-səhər dillənir, Yaman olan elə yene xar olur. Bu dəyişmədə tale ləngərində təlatümə gələn heyat vadiləri insan ömrünə sığa bilən sərhədlər kimi mənə tapıb. Adi sözlərdən ibarət olan bu dəyişmənin mahiyyətində çox dərin, fəlsəfi çalar görürük. Bu dəyişmədə hər iki şair sevgi və ürək yangılarına su səpməyin fəlsəfəsini tapıblar. Bu dəyişmədə, həm də örnək həyata, bacarığa, nümunəvi əxlaq və davranışa sahib ola bilməyin yolları göstərilir... Əlbəttə, mən istedadlı şairimiz Heydər Türkoğlu yaradıcılığından çox az sayda - bir məqalə həcmində şeir nümunələrinə istinad etdim, bu şeirlərdəki zəhmət duyğularını, əməksevərlik təntənəsini, tarixə zavalsız qonan heqiqətləri, bəxtə, coşğun heyata, bacarığa sahib insanların məzlum baxışlarını, nandanlığı, nankorluğu və s.-i diqtə edən prosesləri çözdüm. Əminəm ki, oxucu da mənimlə birlikdə istedadlı şair Heydər Türkoğlu şeirindən böyük bir heyat eşqi götürə bildi. Heydər Türkoğlunun məğrur və məmnun görünən poetik ruhu bir heyat tablosu kimi təsir bağışlayır. Onun səmimi hisləri özündə bir heyat inikası kimi əks olunur. Heydər Türkoğlu hətta ən adi fikrini belə elə sət və çlğın-ədəbi və poetik axıntıya məruz qoyub ki, təsirlənməmək mümkün olmur. Oxucu bu hissini təsiri altında gah düşünür, gah qorxur, gah da yorğun baxışlarını uzaq səmtlərdəki boşluqlara dikir. Əgər belə bir ədəbi nizam səbəb yarada bilibse, deməli, Heydər Türkoğlunun şair mühitində xalis söz ehtiyatları hələ çoxdur və (inşallah) gələcək kitablarında biz onlarla yaxından tanış olacağıq.

Eldar Həsənlı, Azərbaycan Yazıçılar və Jurnalistlər Birliklərinin üzvü, şair-publisist